

OPSPORING EN POLITIE / POLICE AND INVESTIGATION

Toezicht op vrijheidsberovingen en opsluitingen door de politie in België

KRISTOF DE PAUW^a & LODE VANDAELE^b

- ^a Directeur-Generaal Dienst Enquêtes Comité P
^b Commissaris-auditor Dienst Enquêtes Comité P

1. SITUERING

De politie kan in haar optreden gebruik maken van wettelijk voorziene dwangmiddelen. Wellicht het meest ingrijpende dwangmiddel is daarbij de vrijheidsberoving. Het gebruik van de vrijheidsberoving door de politie als dwangmiddel houdt evenwel risico's in op onrechtmatige inperkingen van de rechten en vrijheden van personen. Het is daarom van het grootste belang dat de politie daarbij het wettelijk voorziene kader respecteert, verantwoording aflegt over haar optreden en streeft naar een integere werking.

Het *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC) heeft een omvattend model ontwikkeld voor het toezicht op de politie, dat de *accountability* of verantwoording door de politie moet versterken en de integriteit in het politietoedelen moet verbeteren (UNODC, 2010), ook wat betreft de vrijheidsberovingen door de politie.

Het doel van deze bijdrage is de lezer in eerste instantie een korte situatieschets te geven inzake de vrijheidsberovingen door en opsluitingen bij de politie in België en vervolgens te laten kennis maken met het UNODC-model. Daarna worden enkele nationale en internationale actoren die in België actief zijn in het kader van het toezicht op de vrijheidsberovingen bij de politie voorgesteld. Ten slotte wordt stil gestaan bij enkele bevindingen en aanbevelingen die deze actoren hebben gedaan naar aanleiding van onderzoeken en/of inspecties ter zake en het gevolg dat daaraan wordt gegeven.

2. VRIJHEIDSBEROVINGEN DOOR DE POLITIE IN BELGIË

In België kan een persoon door de politie van zijn vrijheid beroofd worden en vervolgens eventueel ondergebracht worden in een opsluitingsplaats van de politie in het kader van verschillende regelgevingen. Er zijn de vrijheidsberovingen van gerechtelijke aard, zoals de arrestatie en het bevel tot medebrenging, voorzien in de Wet Voorlopige Hechtenis¹. Daarnaast zijn er de vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard, zoals de bestuurlijke aanhouding voorzien door artikel 31 van de Wet Politieambt², het weerhouden van een persoon voor een identiteitscontrole voorzien door artikel 34,§4 van de Wet Politieambt, de vrijheidsberoving in het kader van de zogenaamde Vreemdelingenwet³, de vrijheidsberoving in het kader van de zogenaamde Drugwet⁴ of de vrijheidsberoving in het kader van de Besluitwet betreffende de beteugeling van de dronkenschap⁵.

¹ Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, *BS* 14 augustus 1990.

² Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

³ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *BS* 31 december 1980.

⁴ Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921.

⁵ Besluitwet van 14 november 1939 betreffende de beteugeling van de dronkenschap, *BS* 18 november 1939.

In België wordt blijkbaar geen geïntegreerde – dit is over alle politiezones en -diensten heen – statistische informatie op een gestructureerde wijze bijgehouden inzake het aantal vrijheidsberovingen door de politie en inzake de opsluitingen bij de politie. Er bestaat wel informatie op het niveau van afzonderlijke zones en politiediensten, of met betrekking tot specifieke vormen van vrijheidsberovingen. Zo wordt in het activiteitenverslag 2018 van de federale politie vermeld dat de federale gerechtelijke politie dat jaar 3407 ‘aanhoudingen’ heeft gedaan, waarmee volgens de toelichting dan gerechtelijke vrijheidsberovingen van een verdachte geïdentificeerde persoon conform de Salduz-wetgeving (categorie IV) worden bedoeld (FEDERALE POLITIE, 2019). Het Federaal Migratiecentrum MYRIA vermeldt dat de Dienst Vreemdelingenzaken in 2017 30.757 beslissingen heeft genomen na een administratieve aanhouding van vreemdelingen door de politie (MYRIA, 2018). De meest recente, geïntegreerde, statistische informatie betreffende het aantal gerechtelijke en bestuurlijke arrestaties die we konden terugvinden betreft het resultaat van een bevraging die het Comité P in 2009 heeft gedaan bij alle lokale politiezones en bij de federale politie naar het aantal gerechtelijke en bestuurlijke vrijheidsberovingen in 2008 (HEUSKIN et al., 2008). Uit de door de lokale politie en federale politie meegedeelde cijfers bleek dat er in 2008 in totaal minstens 109.468 vrijheidsberovingen hadden plaatsgevonden⁶. Bij de lokale politie waren er 37.564 bestuurlijke vrijheidsberovingen en 49.499 gerechtelijke vrijheidsberovingen. Bij de federale politie betrof het 9.306 bestuurlijke vrijheidsberovingen en 8.370 gerechtelijke vrijheidsberovingen⁷. Minstens 12.223 van deze 109.468 vrijheidsberovingen hadden betrekking op minderjarigen⁸.

De maximale tijdsduur van een vrijheidsberoving door de politie, al dan niet met een opsluiting in een opsluitingsplaats bij de politie, varieert naargelang de wetgeving die van toepassing is. Zo is de duur van de vrijheidsberoving in het kader van de Besluitwet betreffende de beteugeling van de dronkenschap minimaal 2 uur en maximaal 12 uur, bij een bestuurlijke aanhouding in het kader van artikel 31 van de Wet Politieambt eveneens maximaal 12 uur en bij een vrijheidsberoving in het kader van de Vreemdelingenwet is de maximale termijn 24 uur. Sedert de aanpassing van de Wet Voorlopige Hechtenis in 2017⁹, kan de vrijheidsbeneming in het kader van een arrestatie voorzien in die wet maximaal 48 uren bedragen. Dit is wettelijk gezien ook de langste termijn waarbij een persoon door of bij de politie van zijn vrijheid kan worden beroofd.

Het regelgevend kader inzake de modaliteiten van uitvoering van deze verschillende soorten vrijheidsberovingen en inzake de rechten waarover men dan beschikt, is opgenomen in verschillende wetten. Zo wordt in de Wet Politieambt vermeld dat alle vrijheidsberovingen moeten opgenomen worden in een register van vrijheidsberovingen, en dat men bij alle vrijheidsberovingen recht heeft op maaltijden, in functie van het tijdstip, en op drinken, evenals op aangepast sanitair. Maar de bepalingen inzake onder meer de kennisgeving van

6 Niet alle bevroagde politiezones hebben cijfers verstrekt en de cijfers van de PZ Brussel Hoofdstad Elsene waren slechts partieel (en geraamd op ongeveer 2.500) (HEUSKIN et al., 2008).

7 De som van deze cijfers per gewest is 104.739 vrijheidsberovingen. Voor in totaal 4.729 vrijheidsberovingen was niet gekend of het een gerechtelijke of een bestuurlijke vrijheidsberoving betrof omdat de politiezones in kwestie ter zake geen details hadden verstrekt (HEUSKIN et al., 2008).

8 Het aantal minderjarigen ligt vermoedelijk hoger omdat enkele politiezones en diensten van de federale politie geen afzonderlijke cijfers voor minderjarigen konden verstrekken en deze cijfers bijgevolg zijn toegerekend aan de meerderjarigen (HEUSKIN et al., 2008).

9 Wet van 31 oktober 2017 tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, de wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht, de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel, BS 29 november 2017.

informatie aan personen die van hun vrijheid worden beroofd door de politie, evenals de bepalingen inzake het recht op medische bijstand zijn opgenomen in onderscheiden regelgevingen, zoals de Wet Politieambt, de Wet Voorlopige Hechtenis en het Wetboek van Strafvordering. Er is met andere woorden in België geen geïntegreerde regelgeving die, ongeacht de reden voor de vrijheidsberoving, de rechten van personen die van hun vrijheid worden benomen door de politie regelt. Dit is ook niet het geval voor de basismodaliteiten van de uitvoering van de vrijheidsberoving en opsluiting bij de politie.

In België beschikken nagenoeg alle politiezones over opsluitingsplaatsen. Op 31 december 2017 waren er op 187 politiezones¹⁰ 114 zones die over minstens één individuele cel beschikten evenals een permanentie voor toezicht op minstens één van de opsluitingsplaatsen (COMITÉ P, 2019b). 70 zones beschikten over minstens één individuele cel evenwel zonder permanentie en 3 zones hadden geen enkele cel. Deze laatste 73 zones dienen personen die van hun vrijheid zijn beroofd over te brengen naar een andere politiezone of dienst van de federale politie, desgevallend enkel buiten de uren dat geen toezicht is voorzien. Bij de federale politie waren er eind 2018 blijkbaar 89 sites waar er minstens één cel aanwezig was. De informatie betreffende een permanent toezicht is bij de federale politie slechts fragmentarisch maar laat vermoeden dat er slechts in een beperkt aantal gevallen een permanentie is die een toezicht en bijgevolg ook opsluiting buiten de gebruikelijke diensturen voorziet.

Sedert 2007 is er een koninklijk besluit dat de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen regelt¹¹. In dit KB worden de verschillende soorten opsluitingsplaatsen beschreven (zoals politiecel, wachtcel en collectieve cellen) evenals de normen die daarbij van toepassing zijn inzake onder meer oppervlakte, verwarming, verlichting en gebruikte materialen. Verder komt onder andere ook de sanitaire uitrusting en de camerabewaking aan bod. De bepalingen in het KB zijn van toepassing op de infrastructuur die gebouwd werd en wordt sedert de inwerkingtreding van het KB op 16 oktober 2007. Voor de infrastructuur die in 2007 reeds bestond, of die toen reeds in aanbesteding was, is een overgangsperiode voor aanpassing voorzien van ten hoogste 20 jaar. Deze overgangsperiode loopt momenteel dus nog.

3. TOEZICHT OP DE POLITIE EN HET AFLEGGEN VAN VERANTWOORDING DOOR DE POLITIE

Zoals reeds gesteld heeft het UNODC een model ontwikkeld voor het toezicht op de politie, opgenomen in het *Handbook on police, accountability, oversight and integrity* (UNODC, 2010), dat de *accountability* of het afleggen van verantwoording door de politie moet versterken en de integriteit in het politietoetreden moet verbeteren. Voor het UNODC betreft deze *accountability* een systeem van interne en externe *checks and balances* dat ervoor moet zorgen dat de politie haar opdrachten uitvoert op een hoog niveau en ter verantwoording wordt geroepen als ze er niet in slaagt dit niveau te bereiken. Het moet voorkomen dat de politie de haar toegewezen macht misbruikt, evenals dat de politieke overheid haar controlebevoegdheid over de politie misbruikt. Het moet er vooral ook voor zorgen dat het publieke vertrouwen in het politietoetreden versterkt wordt.

Een effectief systeem van *accountability* omvat volgens dit UNODC-model vooreerst richtlijnen voor de politie wat ze dient te doen en hoe ze dit moet doen (*before the act*). Het beleid

¹⁰ Het aantal politiezones is ondertussen ingevolge fusies verminderd tot 185 (FEDERALE POLITIE, 2020)

¹¹ Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen, BS 16 oktober 2007.

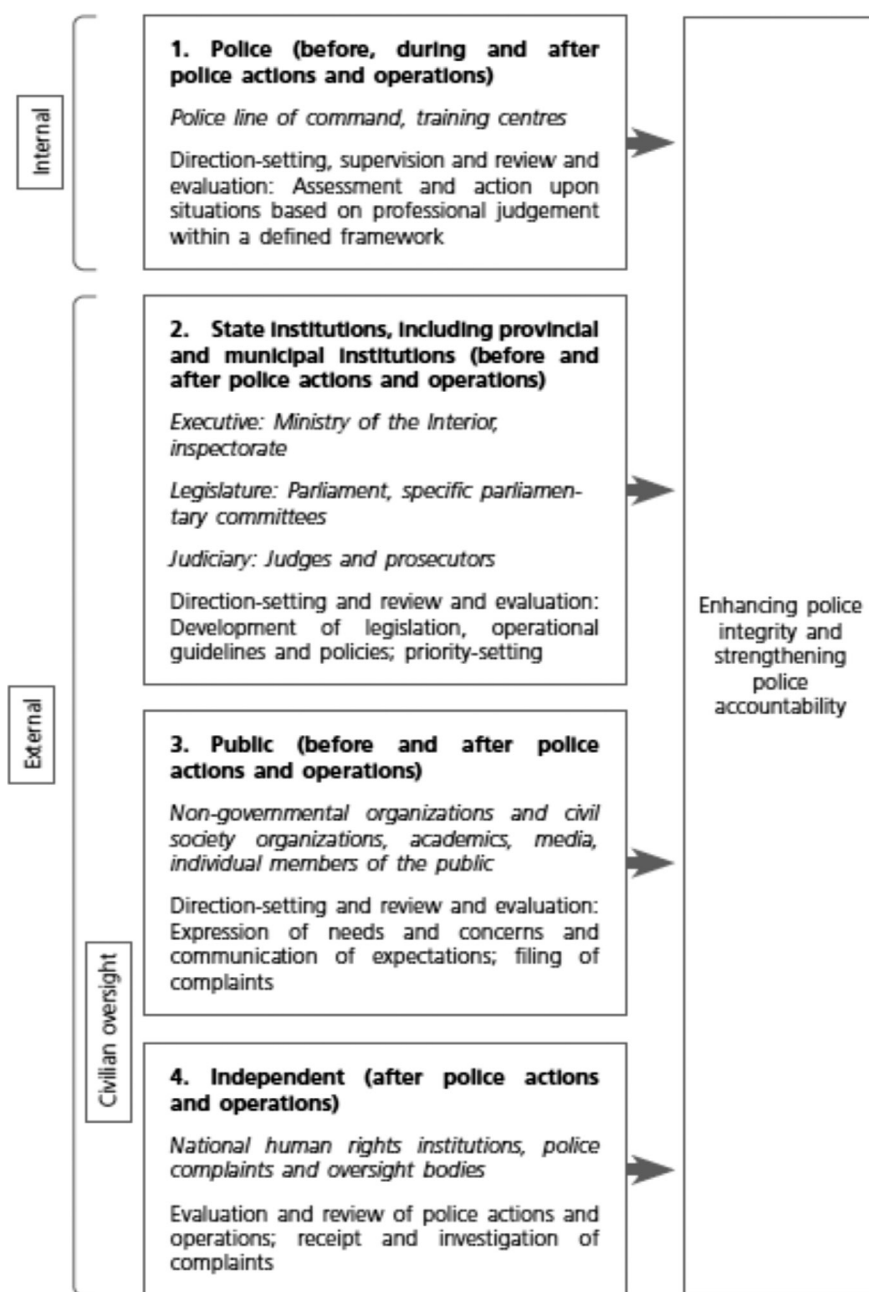
wordt vastgelegd en prioriteiten worden bepaald; praktische richtlijnen die nauwgezet het wettelijk kader reflecteren worden uitgevaardigd. Het model voorziet vervolgens toezicht op het politieoptreden en het besef dat verantwoording over het optreden moet afgelegd worden (*during the act*). Vervolgens dient onzorgvuldig of ongepast politieoptreden gemedieerd te worden en moeten er lessen getrokken worden (*after the act*). Effectieve klachtenprocedures worden voorzien en er wordt opgetreden tegen ongepast politieoptreden. Het politieoptreden, de politieleiding en het politiebeheer worden beoordeeld.

Verschillende processen en actoren moeten volgens het UNODC bijdragen tot een effectief systeem van *accountability* inzake het politieoptreden, en dit dus zowel '*before*', '*during*' als '*after the act*'.

Vooreerst is er de politie zelf, waar er een intern systeem van *accountability* moet voorzien worden, waarbij de leidinggevendenden onder meer de activiteiten monitoren en er een intern systeem van rapportering, intern toezicht en tucht wordt geïnstalleerd.

Extern de politie moeten zowel op nationaal als op internationaal niveau actoren betrokken worden en processen voorzien.

Op nationaal niveau betreft het vooreerst de zogenaamde *State accountability*, met vooreerst de uitvoerende macht, in het bijzonder de bevoegde minister, meestal deze van Binnenlandse Zaken, evenals de dienst(en) die toezien op de toewijzing en aanwending van de budgetten. Daarnaast is er de rechterlijke macht (openbaar ministerie en rechters) aan wie de politie desgevallend verantwoording dient af te leggen. Verder is er ook nog de wetgevende macht, zowel nationaal (parlement) als op lokaal vlak (gemeenteraden), die via hun vertegenwoordigers staan voor de bevolking aan wie de politie verantwoording moet afleggen. Bij deze instanties kunnen diensten georganiseerd worden die specifiek opdrachten krijgen in het kader van het toezicht op de politie. Dit maakt dat voor het UNODC het toezicht op de politie dus vanuit verschillende invalshoeken georganiseerd wordt. Verder meent UNODC dat het toezicht vanuit de rechterlijke en uitvoerende macht soms moeilijk ligt, omdat deze overheden soms genooddaakt zijn om intens samen te werken met de politie waardoor het kritisch vermogen, de onafhankelijkheid en de neutraliteit kunnen aangetast worden. Het leggen van toezicht bij één enkel orgaan is daarom geen goed idee: "*as whoever controls police is in a powerful position, it is important to ensure that no single party dominates*" (UNODC, 2011). Met andere woorden: het intern toezicht bij de politie dient absoluut aangevuld met een extern toezicht dat verspreid zit over verschillende machten, organen en instanties. Daarbij kan elk van de 'machten' zijn rol opnemen in het toezicht op de politiediensten en de mate waarin deze verantwoording afleggen over hun functioneren. Elke macht doet dit vanuit de eigen finaliteit en verantwoordelijkheid. Zo is de wetgevende macht verantwoordelijk voor het afbakenen van de grenzen en het wettelijk raamkader, wordt van de uitvoerende macht verwacht dat ze dit raamkader implementeert en zijn de wetgevende en rechterlijke macht verantwoordelijk om na te gaan of het raamkader correct geïmplementeerd werd en dus ook met de evaluatie (UNODC, 2011). Daarnaast is er op nationaal niveau ook nog het zogenaamde *civilian oversight*, dat onder meer de media betreft evenals onafhankelijke mensenrechtenorganisaties, klachteninstanties en dergelijke. De burger kan de politie informeren over zijn bezorgdheden en verwachtingen en daarbij klachten indienen. Onafhankelijke instellingen kunnen de politieperformantie en het naleven van de wettelijke en operationele richtlijnen evalueren. Al deze nationale actoren zijn door het UNODC visueel ondergebracht in figuur 1.

FIGUUR 1. EEN OMVATTEND MODEL VAN EFFECTIEVE 'POLICE ACCOUNTABILITY' (UNODC, 2010)

In het model voorziet het UNODC bijkomend ook *International accountability* door mensenrechtenorganisaties die opgericht zijn in het kader van internationale verdragen, zoals het *Human Rights Committee* van de Verenigde Naties, of het *European Committee for the Prevention of Torture*.

Alhoewel deze verschillende actoren en niveaus elkaar in het kader van de *accountability* inzake het politieoptreden kunnen overlappen is het voor het UNODC vooral belangrijk dat ze complementair zijn en op de verschillende niveaus bestaan. Dit biedt een zo groot mogelijke garantie op onafhankelijk toezicht op het politieoptreden.

4. TOEZICHT OP DE VRIJHEIDSBEROVINGEN EN OPSLUITINGEN DOOR DE POLITIE IN BELGIË

In het kader van deze bijdrage is het niet de bedoeling om het toezicht op de vrijheidsberovingen en opsluitingen door de politie in België door al deze verschillende actoren nader te bespreken, voor zover ze aanwezig zijn. We beperken ons tot het situeren van twee actoren op nationaal niveau, namelijk het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (verder Comité P) en de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (verder AIG), en twee actoren die zich situeren op internationaal niveau, namelijk het reeds vermelde *European Committee for the Prevention of Torture*¹² (verder CPT) en het *Committee against Torture*¹³ van de Verenigde Naties (verder CAT). Deze vier actoren hebben immers gemeen dat ze de voorbije jaren gericht toezicht hebben gedaan en/of doen op de vrijheidsberovingen en opsluitingen door de politie in België.

4.1 Comité P

Het Comité P is onder meer belast met het toezicht op de globale werking van de politiediensten in België, waarbij het in het bijzonder toeziet *“op de wijze waarop, bij de uitoefening van de politiefunctie, de doeltreffendheid, doelmatigheid en coördinatie worden verwezenlijkt en op de wijze waarop de fundamentele rechten en vrijheden worden nageleefd en actief gesticuleerd”* (COMITÉ P, 2019c).

Het Comité P treedt autonoom op en is onafhankelijk, zowel ten aanzien van de uitvoerende macht (ministers, burgemeester, politiecollege, ...) als ten aanzien van de politiediensten (lokale en federale politie, bijzondere inspectiediensten, ...). Het Comité P legt wel verantwoording af aan de wetgevende macht, in het bijzonder aan de Bijzondere commissie belast met de parlementaire begeleiding van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Ook het budget van het Comité P wordt jaarlijks goedgekeurd door deze instantie (COMITÉ P, 2019c). Het Comité P kan aan de bevoegde overheden geen dwingende maatregelen opleggen maar formuleert aanbevelingen en volgt de uitvoering ervan verder op.

In de periode 1997-2008 en recent ook in 2019 heeft het Comité P meerdere toezichtsonderzoeken uitgevoerd inzake de vrijheidsberovingen en opsluitingen door de politie in België. In de periode 1997-2008 betrof het daarbij hoofdzakelijk plaatsbezoeken bij de lokale politie en bij enkele diensten van de federale politie waarbij de situatie inzake de vrijheidsbenamingen en opsluitingen werd beoordeeld door middel van een zelf ontwikkelde gestandaardiseerde vragenlijst (HEUSKIN et al., 2008). In 2019 werden zowel lokale politiezones als diensten van de federale politie bezocht waarbij werd gepeild naar de kennisgeving van rechten, het gebruik van het register van de vrijheidsberovingen, het recht op eten en drinken en het recht op medische bijstand (COMITÉ P, 2019b). Daarnaast krijgt het Comité P jaarlijks meer dan tweeduizendvijfhonderd klachten over het optreden van de politie (COMITÉ P,

12 In het Nederlands: Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.

13 In het Nederlands: Comité tegen Foltering.

2019a). Een deel van deze klachten heeft betrekking op vrijheidsbenemingen door de politie en opsluitingen in politie-infrastructuur. Het Comité P laat deze klachten vervolgens onderzoeken, hetzij door de diensten Intern Toezicht van de betrokken politiezones of -diensten, hetzij door de Dienst Enquêtes van het Comité P. Na deze onderzoeken worden aanbevelingen geformuleerd ter optimalisatie aan de bevoegde overheden.

4.2 AIG

De AIG “waakt over het optimaliseren van het functioneren van de federale politie en de lokale politie evenals van hun componenten, en dit met respect voor de democratie en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden” (AIG, 2019). De AIG staat onder gezag van de Belgische federale uitvoerende macht, in het bijzonder van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, en is onafhankelijk van de federale politie en van de lokale politie (AIG, 2019).

In 2010 heeft de AIG, in onderling overleg, het dossier over de opsluitingsplaatsen bij de politie overgenomen van het Comité P. De AIG heeft in de daaropvolgende jaren, tot in 2016, inspecties uitgevoerd bij zowel de lokale politiezones als bij de federale politie. Dit gebeurde op basis van een gestandaardiseerde vragenlijst die was gebaseerd op deze die voorheen was ontwikkeld door het Comité P maar was aangepast aan onder meer de wijzigingen die er in 2008 zijn gebeurd in de artikelen 31 tot en met 33sexies Wet Politieambt (*BS* 22 december 1992), die betrekking hebben op (bestuurlijke) vrijheidsberovingen (COMITÉ P, 2019b). Na een onderbreking heeft de AIG in 2019 deze inspecties van de opsluitingsplaatsen bij de politie verdergezet. De AIG kan de bevoegde overheden geen dwingende maatregelen opleggen, maar formuleert, net zoals het Comité P, aanbevelingen en volgt deze verder op.

4.3 CPT

Het CPT kadert binnen de werking van de Raad van Europa inzake de bescherming van de mensenrechten en is ingesteld door het Europees verdrag en de Bijlage ter voorkoming van foltering en onmenselijke behandeling, waarbij België partij is¹⁴. Ook het CPT evalueert door middel van plaatsbezoeken de behandeling van personen die van hun vrijheid zijn beroofd, onder meer in de strafinrichtingen maar dus ook bij de politiediensten (COUNCIL OF EUROPE, 2020a). In België heeft het CPT zijn meest recente bezoeken uitgevoerd in 2013 en 2017 (COUNCIL OF EUROPE, 2020b) en heeft haar bevindingen ter zake afgetoetst aan een kader van standaarden dat het zelf doorheen de jaren heeft ontwikkeld (COUNCIL OF EUROPE, 2004) en waaraan de opsluitingen moeten voldoen ten einde een bescherming te bieden in het kader van het respecteren van de mensenrechten. Het CPT zendt aan de betrokken staat rapporten met vaststellingen en aanbevelingen naar aanleiding van de plaatsbezoeken, en volgt deze verder op.

4.4 CAT

Het CAT situeert zich bij de Verenigde Naties en monitort de implementatie door de lidstaten die partij zijn van het VN-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke en ontterende behandeling of bestraffing¹⁵ (OHCHR, 2020). Deze lidstaten moeten periodiek

14 Verdrag gedaan te Straatsburg op 26 november 1987; bekrachtigd bij wet van 17 juni 1991 in België (*BS* van 29 januari 1992)

15 Verdrag gedaan te New-York op 10 december 1984; in België bekrachtigd bij wet van 9 juni 1999 (*BS* van 28 oktober 1999)

schriftelijke verslag uitbrengen aan het CAT inzake de vorderingen die ze maken inzake deze implementatie, waarna in het kader van een schriftelijke procedure verdere bevraging en toelichting kan gebeuren. Het CAT kan ook optreden na specifieke klachten. Het CAT monitort onder meer de vrijheidsberovingen door en opsluitingen bij de politie en heeft in 2013 een monitoring gedaan van België, waarbij ook deze vrijheidsberovingen door en opsluitingen bij de politiediensten aan bod zijn gekomen (OHCHR, 2014). In het kader van de toezichtsprocedure doet het CAT ook aanbevelingen ter optimalisatie.

4.5 Toezicht ‘before, during and after the act’

In het model kan het Comité P beschouwd worden als een dienst die, in opdracht van de wetgevende macht, toezicht uitoefent op de politie. De AIG situeert zich op het nationaal niveau bij de uitvoerende macht. Het CPT en het CAT situeren zich bij de *International accountability*. Het toezicht door deze actoren op de vrijheidsberovingen door de politie en de opsluitingen bij de politie situeert zich in het UNODC-model hoofdzakelijk *after the act* en naar aanleiding van de plaatsbezoeken *during the act*. Deze vier actoren formuleren naar aanleiding van de vaststellingen die ze in het kader van hun toezicht doen evenwel aanbevelingen ter optimalisering aan de bevoegde overheden, wat in het geval van de vrijheidsberovingen door de politie moet bijdragen aan een optimalisering van de wetgeving en van richtlijnen voor de politie. Dit situeert zich in het UNODC-model *before the act*.

5. MEEST RECENTE BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN DOOR HET COMITÉ P, DE AIG, HET CPT EN HET CAT INZAKE DE KENNISGEVING EN TOEPASSING VAN RECHTEN, EN INZAKE HET REGISTER VAN DE VRIJHEIDSBEROVINGEN

In het kader van deze beperkte bijdrage is het niet mogelijk om dieper in te gaan op alle bevindingen en aanbevelingen die door het Comité P, de AIG, het CPT en het CAT de voorbije jaren zijn gedaan inzake aspecten van de vrijheidsberovingen en opsluitingen bij de politie. De kennisgeving van rechten aan de betrokkene en het houden van een register van vrijheidsberovingen zijn essentiële aspecten die we hier exemplarisch verder toelichten. Het CPT-jaarrapport 2018 (COUNCIL OF EUROPE, 2019) besteedt onder de titel ‘*professionalisme dans les activités de la police*’ uitgebreid aandacht aan drie fundamentele procedurele garanties in geval van vrijheidsberovingen bij de politie. Deze drie rechten werden reeds jaren terug door het CPT in zijn standaarden opgenomen (COUNCIL OF EUROPE, 2004). Het gaat om het recht op toegang tot een advocaat, het recht op medische zorgen (toegang tot een dokter) en het recht om een vertrouwenspersoon of een derde of naaste te informeren.

Deze drie rechten kunnen voor het CPT maar verzekerd worden indien de van zijn vrijheid beroofde persoon op een correcte manier en in een voor hem/haar begrijpbare taal over deze rechten ingelicht wordt en dit zowel mondeling als schriftelijk: mondeling op het moment van de effectieve vrijheidsbeneming en schriftelijk van zodra dit mogelijk is door de overhandiging van een zogenaamde ‘*lettre des droits*’ of enig ander document in de taal die de van zijn vrijheid beroofde persoon begrijpt. Bovendien zou hen gevraagd moeten worden om een verklaring te ondertekenen waarmee wordt bevestigd dat deze rechten hem/haar ter kennis zijn gebracht (COUNCIL OF EUROPE, 2004).

De kennisgeving van rechten is voor het CPT doorheen de jaren essentieel gebleken om het risico op slechte behandeling in de eerste uren na een vrijheidsberoving zo klein mogelijk te houden. Geleidelijk aan heeft het CPT de voormelde procedurele garanties verder aangevuld door onder meer te wijzen op specifieke garanties voor meer kwetsbare personen, op

de nood om de uitzonderingen waarin uitstel van kennisgeving/gebruik van deze rechten kan gebeuren duidelijk te omschrijven en vooral te beperken en op de nood aan een register voor vrijheidsberovingen. Na de beschouwingen inzake de kennisgeving van de rechten maken we daarom ook nog een aantal beschouwingen inzake dit register.

5.1 Kennisgeving van rechten in België

In België wordt wat de kennisgeving betreft van rechten aan personen die van hun vrijheid worden beroofd door de politie een onderscheid gemaakt tussen vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard en deze van gerechtelijke aard.

5.1.1 Kennisgeving van rechten bij vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard

Wat de vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard betreft bepaalt art. 33ter Wet Politieambt dat de rechten die uit een bestuurlijke vrijheidsberoving voortvloeien en in die wet zijn opgenomen, mondeling of schriftelijk aan de betrokkene moeten meegedeeld worden in een taal die deze begrijpt. In het art. 33ter worden deze rechten evenwel niet opgelijst, deze rechten staan vermeld in de volgende artikelen. Art. 33quater betreft het recht dat een vertrouwenspersoon verwittigd wordt van de vrijheidsberoving¹⁶ en de ambtshalve verwittiging van de persoon belast met het toezicht indien het een minderjarige betreft die van zijn vrijheid wordt beroofd. In art. 33quinquies wordt het recht op medische bijstand vermeld, en bijkomend, het recht om een onderzoek door een arts naar keuze te vragen, op eigen kosten. In art. 33sexies wordt het recht op voldoende drinkwater en het recht op een maaltijd (rekening houdend met het tijdstip) vermeld, evenals het recht op aangepast sanitair.

In art. 33ter wordt ten slotte ook nog vermeld dat de kennisgeving van deze rechten schriftelijk moet bevestigd worden in het register van de vrijheidsberovingen.

Wat de vrijheidsberovingen betreft van bestuurlijke aard is het wettelijk kader in België inzake de kennisgeving van rechten met andere woorden conform de aanbevelingen van het CPT, uitgezonderd dat er in België voor dergelijke vrijheidsberovingen geen recht op een advocaat is voorzien.

Het voorzien in een mogelijk contact tussen de van zijn vrijheid beroofde persoon en een advocaat is voor het CPT een fundamentele garantie wil men een mogelijke slechte behandeling (bv. intimidatie of gebruik van geweld) door de politie vermijden maar lijkt ook noodzakelijk om desgevallend een snelle detectie mogelijk te maken wanneer de politie in gebreke zou blijven en passende maatregelen te kunnen eisen/nemen (COUNCIL OF EUROPE, 2004). Het komt het CPT dan ook voor dat dit recht zo snel mogelijk na de vrijheidsberoving dient te worden verzekerd en dit ongeacht de aard van de vrijheidsberoving (dus zowel gerechtelijk als administratief), ongeacht de status van een persoon (verdachte, getuige) en ongeacht de 'zwaarte of ernst' van een misdrijf. Voor het CPT is de toegang tot een advocaat zowel gelinkt aan de vrijheidsbeneming als aan een eventueel verhoor (COUNCIL OF EUROPE, 2004). België mocht vanwege het CPT herhaaldelijk een opmerking omtrent het gebrek aan de bijstand van een advocaat bij bestuurlijke aanhoudingen krijgen (COUNCIL OF EUROPE, 2018a). In het laatst geformuleerde antwoord van de Belgische regering aan het CPT lezen we nogmaals de argumenten waarmee door de Belgische overheid evenwel wordt gepleit voor het behoud van de actuele Belgische situatie. Voor de Belgische regering heeft een bestuurlijke

¹⁶ Waarbij ook de mogelijkheid is voorzien van een weigering om een vertrouwenspersoon te verwittigen, die dan wel moet gemotiveerd worden.

aanhouding immers de finaliteit om de openbare orde te herstellen en wordt er geen gerechtelijk gevolg gekoppeld aan dergelijk soort tijdelijke vrijheidsberoving, waardoor de bijstand van een advocaat niet nodig is. De bestuurlijke aanhouding mag immers in België niet langer duren dan noodzakelijk en er zijn diverse toezichts- en controle mogelijkheden door bijvoorbeeld de officier van bestuurlijke politie onmiddellijk na de vrijheidsbeneming, het toezicht door de Algemene Inspectie, ... De Belgische Regering heeft deze argumentatie reeds eerder overgemaakt aan het CPT en er bovendien aan toegevoegd dat een persoon steeds klacht kan indienen voor willekeurige of onrechtmatige vrijheidsbeneming conform de artikelen 147 en 151 Strafwetboek (COUNCIL OF EUROPE, 2018b).

5.1.2 Kennisgeving van rechten bij vrijheidsberovingen van gerechtelijke aard

Bij gerechtelijke arrestaties en bij de uitvoering van het bevel tot medebrenging heeft de betrokkene conform de bepalingen in art. 2bis Wet Voorlopige Hechtenis onder meer het recht op een vertrouwelijk overleg voorafgaand aan het verhoor en bijstand door een advocaat bij de verhoren, het recht dat een vertrouwenspersoon wordt ingelicht over de aanhouding¹⁷ en het recht op medische bijstand en het recht een onderzoek door een arts naar keuze te vragen waarvan de kosten dan ten laste van de betrokkene vallen. In art. 47bis, §5 Wetboek van Strafvordering wordt onder meer gestipuleerd dat deze rechten moeten meegedeeld worden aan eenieder die gerechtelijk gearresteerd is of het voorwerp uitmaakt van een bevel tot medebrenging, en dit in aangepaste, begrijpbare bewoordingen. Deze kennisgeving dient ook schriftelijk te gebeuren door de overhandiging van document waarop deze rechten staan vermeld, het zogenaamde document 'Salduz IV' dat aan de betrokkene wordt overhandigd voor zijn eerste verhoor.

Wat dergelijke vrijheidsberovingen betreft van gerechtelijke aard lijkt het wettelijk kader in België inzake de kennisgeving van rechten met andere woorden formeel ook conform de voormelde aanbevelingen van het CPT. Hierbij dient wel genuanceerd te worden dat deze rechten en de kennisgeving van deze rechten in België procedureel vooral gekoppeld worden aan het verhoor van de betrokkene tijdens deze vrijheidsberoving, eerder dan aan de vrijheidsberoving op zich. Dat is het duidelijkst voor wat betreft de bijstand van de advocaat, die in se betrekking heeft op overleg voorafgaand en bijstand bij het verhoor tijdens de vrijheidsbeneming. Het oproepen van deze advocaat via de zogenaamde 'Salduz-applicatie' gebeurt immers pas in functie van het verhoor van de verdachte. Intussen kan de betrokkene reeds vele uren van zijn vrijheid beroofd zijn door de politie. Dat kan het geval zijn als er eerst huiszoeken worden verricht of er sprake is van meerdere verdachten die moeten worden verhoord. Ook de overhandiging van het zogenaamde document 'Salduz IV' gebeurt maar in functie van de aanvang van het verhoor en niet noodzakelijk onmiddellijk na de vrijheidsberoving.

5.1.3 Enkele vaststellingen betreffende de kennisgeving van rechten in de praktijk

Het Comité P heeft in 2019 een toezichtsonderzoek gevoerd naar bepaalde aspecten van vrijheidsberovingen door de politie waaronder de kennisgeving van rechten (COMITÉ P, 2019b). Door het grootste deel van de bezochte respondenten (19 politiezones en 6 diensten van de federale politie) werd geantwoord dat de voorgeschreven kennisgeving van rechten steeds wordt uitgevoerd, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, hetzij op beide manieren. Daarbij wordt volgens de respondenten, wat de mondelinge kennisgevingen betreft, bij personen

¹⁷ Tenzij er onderzoeksmatig bezwaren ter zake zijn.

die een andere taal spreken vaak op verschillende manieren getracht de betrokkene alsnog te informeren. Dit gebeurt onder meer door een andere courante taal te gebruiken, collega's in te schakelen die de taal spreken, door, vooral bij gerechtelijke arrestaties, gebruik te maken van een tolk of zelfs door gebruik te maken van bijvoorbeeld *Google Translate*.

Wat de schriftelijke kennisgeving betreft komt uit het toezichtsonderzoek van het Comité P naar voor dat het zogenaamde document 'Salduz IV' blijkbaar steeds wordt verstrekt bij gerechtelijke arrestaties en bij de uitvoering van bevelen tot medebrenging. Daarbij wordt eventueel gebruik gemaakt van vertalingen van dit document dat in 49 talen ter beschikking wordt gesteld door de FOD Justitie (COMITÉ P, 2019b).

Bij vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard zijn er respondenten die aangeven dat er geen dergelijke schriftelijke kennisgeving gebeurt. Wanneer die toch gebeurt is er blijkbaar een verscheidenheid aan werkwijzen. Verschillende politiezones en -diensten maken gebruik van een modelformulier dat bij de algemene directie van de bestuurlijke politie van de federale politie werd ontwikkeld en aan alle diensten van de lokale en federale politie ter beschikking wordt gesteld via de portaalsite van de geïntegreerde politie, naast het Nederlands en Frans ook in 43 andere talen (COMITÉ P, 2019b). Met betrekking tot deze modelformulieren blijken evenwel enkele problemen (COMITÉ P, 2019b). In de eerste plaats hebben de documenten zogezegd betrekking op rechten die aan de van zijn vrijheidberooftde persoon moeten meegedeeld worden, maar betreft het evenwel een mengeling van informatie die eveneens in toepassing van art. 33ter Wet Politieambt moet meegedeeld worden¹⁸, van verplichtingen die gelden voor politieambtenaren¹⁹, en van de rechten die volgens hetzelfde artikel 33ter moeten meegedeeld worden aan de betrokken en die eerder in deze bijdrage reeds werden opgelijst. Bijkomend blijkt dat de modelformulieren in de onderscheiden talen niet steeds dezelfde informatie bevatten, in het bijzonder voor wat betreft de kennisgeving inzake het recht op een arts naar eigen keuze. In de Nederlandstalige versie staat niet vermeld dat de betrokkene beroep kan doen op een arts naar zijn keuze, op zijn eigen kosten. In de Franstalige en Engelstalige versie staat wel vermeld dat de betrokken beroep kan doen op een arts naar zijn keuze, maar er staat niet bij vermeld dat dit op betrokken zijn kosten zal gebeuren (COMITÉ P, 2019b).

Andere politiezones en -diensten gebruiken een eigen document in het kader van de schriftelijke kennisgeving van rechten aan personen die bestuurlijk van hun vrijheid zijn beroofd. Uit het toezichtsonderzoek van het Comité P in 2019 komt naar voor dat ook in dergelijke gevallen er blijkbaar onduidelijkheid bestaat over de invulling die aan art. 33ter van de Wet Politieambt moet worden gegeven. Daarbij is er blijkbaar verwarring tussen enerzijds informatie inzake de vrijheidsberoving die moet worden meegedeeld en anderzijds de rechten die ter kennis moeten gebracht worden. Zo werd in een politiezone inzake de kennisgeving van de rechten vermeld dat de informatie die aan de betrokkene moet verstrekt worden "*de vrijheidsberoving, de reden en de maximale duur, de materiële procedure van de opsluiting en de mogelijkheid tot het nemen van dwangmaatregelen betreft*" (COMITÉ P, 2019b), maar werd vervolgens niets vermeld over de rechten die moeten meegedeeld worden ingevolge hetzelfde artikel van de Wet Politieambt. Daarnaast bleken dergelijke eigen documenten ook niet steeds volledig wat de vermelde rechten betreft, onder andere voor wat betreft het recht op een onderzoek door een arts naar eigen keuze, op eigen kosten (COMITÉ P, 2019b).

¹⁸ Zoals de kennisgeving van de vrijheidsberoving en de reden van de vrijheidsberoving en de maximale duur.

¹⁹ Zoals dat niemand van zijn vrijheid mag worden beroofd behalve in de gevallen die door de wet zijn voorzien.

Het Comité P heeft naar aanleiding van zijn toezichtsonderzoek in 2019 dan ook onder meer aanbevolen dat de bepalingen van art. 33ter Wet Politieambt inzake de rechten die aan bestuurlijk aangehouden personen moeten ter kennis worden gebracht, zouden verduidelijkt worden. Bijkomend heeft het Comité P trouwens ook aanbevolen dat er inzake de rechten en de kennisgeving van rechten aan personen die door de politie van hun vrijheid worden beroofd een harmonisatie zou gebeuren tussen de bepalingen in de Wet Politieambt, die hoofdzakelijk, maar niet uitsluitend, betrekking hebben op vrijheidsberovingen van bestuurlijke aard, en de bepalingen in de Wet Voorlopige Hechtenis en het Wetboek van Strafvordering die betrekking hebben op de vrijheidsberovingen van gerechtelijke aard (COMITÉ P, 2019b).

In de periodieke en ad hoc bezoeken door het CPT krijgen de bovenvermelde fundamentele rechten en waarborgen in algemene zin steeds ruime onderzoeks aandacht en telkens hoopt het CPT daar vooruitgang in te zien. Dat was voor België trouwens de voorbije jaren telkens het geval sedert het eerste periodiek bezoek in 1993 (COUNCIL OF EUROPE, 2017). Wel beval het CPT aan de Belgische overheid aan dat alle (dus zowel gerechtelijk als bestuurlijk) van hun vrijheid beroofde personen volledig moeten geïnformeerd worden. Dat zou, zoals reeds eerder vermeld, moeten starten met een mondelinge toelichting vanaf het ogenblik van de effectieve onmogelijkheid voor een persoon om zich verder vrij te verplaatsen, tot het overhandigen van een folder met alle rechten op het moment dat de persoon in een politiegebouw binnengebracht wordt (COUNCIL OF EUROPE, 2016a). In het laatste Belgische officieel antwoord op het periodiek bezoek van 2017 wordt door de Belgische regering nog eens gemeld dat de informatiefolders met de rechten zullen nagekeken worden (COUNCIL OF EUROPE, 2018b).

5.2 Het register van de vrijheidsberovingen

Aansluitend op het voormelde dient opgemerkt te worden dat zowel het CAT als het CPT als algemeen principe hanteren dat bij een vrijheidsberoving een reeks informatie, zoals gegevens betreffende de reden, de duur, het verloop van de vrijheidsbeneming en/of de ter kennis gebrachte rechten, goed genoteerd dienen te worden in een specifiek register (COUNCIL OF EUROPE, 2018a). Dergelijk register moet (onder meer) het werk van inspectiediensten vergemakkelijken (COUNCIL OF EUROPE, 2016a) om juist te kunnen nagaan of de rechten correct werden toegekend (OHCHR, 2014).

Tot in 2007 was een register van vrijheidsberovingen in België enkel opgelegd voor bestuurlijke aanhoudingen. In 2007 werden in de Wet Politieambt een aantal bijkomende bepalingen opgenomen met betrekking tot het toekennen van bepaalde rechten aan personen die van hun vrijheid worden beroofd en de verzekering van fundamentele waarborgen tegen slechte behandeling. In art. 33bis Wet Politieambt, werd daarbij vermeld dat het register dient bijgehouden te worden voor alle vrijheidsberovingen²⁰. In het kader van onderhavige bijdrage is het vooreerst relevant op te merken dat in de memorie van toelichting bij deze wetswijziging²¹ als motivering onder meer expliciet wordt verwezen naar de controles die er de voorafgaande jaren waren geweest door het CPT, het CAT, het Comité P en de AIG, en naar de aanbevelingen die daarbij waren gerapporteerd: *“De lectuur van al deze rapporten en de analyse van de informatie geeft een goed overzicht van de situatie waarin mensen in België van hun vrijheid worden beroofd en de omstandigheden waarin dit gebeurt”*. Met betrekking

²⁰ Wijzigingen ingevolge de Wet van 25 april 2007 houdende diverse bepalingen, BS 8 mei 2007.

²¹ Memorie van toelichting, Parl. St. Kamer 2006-2007, nr. 2873/1

tot het register van de vrijheidsberovingen werd in deze memorie van toelichting verder onder meer bijkomend vermeld:

“Het register moet de weergave zijn van het volledige verloop van een vrijheidsberoving en alle elementen bevatten die een rol spelen bij de uitvoering van de maatregel. Het register moet onder meer bevatten: de identiteit van de betrokken personen; de identiteit van het personeel dat instaat voor de uitvoering van de vrijheidsberoving; het tijdstip en de reden van de vrijheidsberoving; de inventaris van in bewaring genomen voorwerpen; de identiteit van het personeel dat de fouille heeft uitgevoerd; de formele bevestiging van de vrijheidsbeneming door de officier van bestuurlijke, c.q. gerechtelijke politie en/of de bevoegde gerechtelijke overheid; bepaalde inlichtingen over het verloop van de vrijheidsberoving (het luchten, de tijdstippen van ondervraging, incidenten, zichtbare kwetsuren, etc.); eventuele contacten met de bestuurlijke of gerechtelijke overheden of met controleorganen; de overbrenging naar een andere plaats (wanneer, naar waar, door wie); de handtekeningen van de betrokken personen. Het register moet ook de inlichtingen vermelden betreffende het al dan niet toepassen van de rechten door deze wet gewaarborgd, in het bijzonder het recht om een derde persoon te verwittigen en de motivering van een eventuele weigering; de kennisgeving van de rechten aan de betrokken persoon en de wijze waarop ze werden meegedeeld; het recht op medische verzorging en het recht op voedsel en drank en aangepast sanitair.”

In art. 33bis Wet Politieambt wordt sedert 2007 bijkomend ook bepaald dat de inhoud en de vorm van het register en de voorwaarden waaronder de gegevens moeten worden bewaard, in een koninklijk besluit zullen vastgelegd worden.

Uit de inspectieonderzoeken van de AIG in de periode 2010 tot 2016 en het toezichtsonderzoek van het Comité P van 2019 komt naar voor dat alle bezochte politiezones en -diensten over minstens één register van vrijheidsberovingen beschikken (COMITÉ P, 2019). Uit het onderzoek van het Comité P in 2019 blijkt echter onder meer dat deze registers vaak verschillende vormen aannemen (onder anderen digitaal, digitaal met uitprints voor het plaatsen van handtekeningen, papieren versie met genummerde bladen of papieren versie zonder genummerde bladen). Verder blijkt ook dat er niet steeds dezelfde rubrieken in zijn voorzien en dat de informatie die in rubrieken dient genoteerd te worden naargelang de zone of dienst varieert van gedetailleerd tot zeer algemeen (COMITÉ P, 2019). Er komen ook aanwijzingen naar voor dat de kwaliteit van de registratie in het register van de vrijheidsberovingen voor wat de gerechtelijke vrijheidsberovingen betreft mogelijk negatief beïnvloed wordt door het feit dat de politie bij dergelijke vrijheidsberovingen dezelfde informatie ook (deels) dient te vermelden in processen-verbaal in het strafdossier. De mogelijkheid om deze informatie eenmalig te vatten is beperkt en men moet dezelfde informatie vaak tweemaal noteren wat soms tot kwaliteitsverlies aanleiding lijkt te geven bij het registreren van de informatie in het register van de vrijheidsberovingen (COMITÉ P, 2019).

Zowel de AIG, het Comité P, het CPT als het CAT hebben de voorbij jaren (herhaaldelijk) aanbevolen dat in België werk zou gemaakt worden van een eenvormig register van vrijheidsberovingen, wat dus tot op heden evenwel nog steeds niet is vastgelegd in een koninklijk besluit. Na het inspectiebezoek van het CPT aan België in 2013 werd door het CPT onder meer aanbevolen dat de Belgische autoriteiten de gepaste maatregelen zouden nemen opdat elke vrijheidsberoving bij de politie, ongeacht de reden en de duur, zou genoteerd worden in een gestandaardiseerd register, wat onder andere het werk van de toezichtsinstanties zou faciliteren (COUNCIL OF EUROPE, 2016a). België heeft daarop in 2016 geantwoord dat er reeds een

gestandaardiseerd model was verspreid aan alle diensten van de lokale politie en federale politie, en dat de redactie van een koninklijk besluit dat de inhoud en de vorm van dit gestandaardiseerde register moest officialiseren, lopende was (COUNCIL OF EUROPE, 2016b). Zoals hiervoor reeds werd vermeld komt uit het recente onderzoek van het Comité P naar voor dat er in de praktijk evenwel gebruik gemaakt wordt van zeer verschillende registers van vrijheidsberoving. Naar aanleiding van het recente toezichtsonderzoek van het Comité P in 2019 heeft de commissaris-generaal van de federale politie in april 2019 opgemerkt dat de redactie van een ontwerp van koninklijk besluit ter zake in een eindfase zat en vervolgens nog een validatie diende te ondergaan bij de geïntegreerde politie en dat vervolgens nog de legislatieve procedure diende gefinaliseerd te worden (COMITÉ P, 2019b).

6. BESLUIT

In België gebeuren er jaarlijks vermoedelijk minstens 110.000 vrijheidsberovingen door de politie, hetzij van bestuurlijke aard, hetzij van gerechtelijke aard. Daarbij kan de betrokkene opgesloten worden in een opsluitingsplaats bij de politie voor een bepaalde termijn, die in het geval van een gerechtelijke arrestatie kan oplopen tot 48 uur. Dergelijke vrijheidsberovingen als dwangmiddel houden een risico in op een onrechtmatige inperking van de rechten en vrijheden van de betrokken personen waardoor toezicht essentieel is.

Het UNODC heeft een model ontwikkeld voor toezicht op het politieoptreden dat de *accountability* of verantwoording door de politie moet versterken en de integriteit in het politieoptreden moet verbeteren, onder meer inzake deze vrijheidsberovingen door de politie. Het model voorziet procedures en activiteiten van toezicht en verantwoording die zich intern en extern de politie kunnen situeren, en uitgevoerd worden door actoren die zich op een nationaal of op een internationaal niveau kunnen bevinden. Daarbij betreft het procedures en activiteiten die zich kunnen situeren voorafgaand aan het politieoptreden (*before the act*), tijdens het politieoptreden (*during the act*) of na het politieoptreden (*after the act*). Deze verscheidenheid aan actoren en activiteiten moet volgens het UNDOC de beste garantie bieden op een zo onafhankelijk mogelijk toezicht op het optreden van de politie met het oog op een correcte en integere werking.

Het Comité P en de AIG zijn twee nationale actoren die in het kader van hun werking de voorbije jaren toezichtsonderzoeken of inspecties gedaan hebben met betrekking tot vrijheidsberovingen en opsluitingen bij de politie. Het CPT en het CAT zijn twee internationale instanties die dergelijk toezicht in België hebben gedaan. Het betreft hier in hoofdzaak toezichts- of inspectieactiviteiten die zich situeren na de opsluitingen en in bepaalde gevallen naar aanleiding van plaatsbezoeken tijdens de opsluiting. In het kader van deze onderzoeken werden de voorbije jaren vaststellingen gedaan en vervolgens aanbevelingen ter optimalisatie geformuleerd aan de bevoegde overheden. Dit moet bijdragen tot een aanpassing van het beleid en van de richtlijnen voor de politie zodat die vervolgens kan optreden binnen een duidelijk kader met maximale aandacht voor de rechten en vrijheden van de burger die van zijn vrijheid wordt beroofd.

Dat dergelijke toezichtsactiviteiten daartoe een bijdrage kunnen vormen bleek in België in 2007 toen in de Wet Politieambt een aantal bijkomende procedurele garanties zijn ingeschreven betreffende de vrijheidsberovingen bij de politie, onder meer wat betreft het houden van een register van vrijheidsberovingen. Als motivering voor deze wetswijziging werd toen expliciet verwezen naar de aanbevelingen die het CAT, het CPT, het Comité P en de AIG voordien hadden gedaan.

Aan andere of bijkomende aanbevelingen die deze actoren vaak bij herhaling hebben gedaan en waarvan er exemplarisch enkele in deze bijdrage werden besproken, werd door de bevoegde overheden evenwel nog geen gevolg gegeven. Zo bevat de bestaande regelgeving inzake het verstrekken van informatie aan personen die van hun vrijheid zijn beroofd over hun vrijheidsberoving, evenals met betrekking tot hun rechten nog onduidelijkheden. In de politiepraktijk kan dat aanleiding geven tot gebrekkige kennisgeving van informatie en rechten. Deze bepalingen inzake mee te delen rechten zitten, naar gelang welke vrijheidsberoving het betreft, ook verspreid over verschillende regelgevingen, wat bijkomend een bron kan vormen voor onduidelijkheden in de praktijk. Verder blijkt de voorgeschreven registratie van informatie betreffende de vrijheidsberoving en betreffende de kennisgevingen in de praktijk op een zeer diverse wijze te verlopen, met zowel verschillen betreffende het soort informatie dat wordt genoteerd, als de mate van gedetailleerdheid van de geregistreerde informatie. Dit houdt ongetwijfeld verband met het ontbreken van een reglementair kader inzake het register van de vrijheidsberovingen, dat nochtans sedert 2007 wordt voorzien door de Wet Politieambt.

Het registreren van dergelijke informatie moet nochtans toelaten om te evalueren of de voorziene rechten werden ter kennis gebracht en ook gerespecteerd.

REFERENTIES

- ALGEMENE INSPECTIE VAN DE FEDERALE POLITIE EN VAN DE LOKALE POLITIE (2019). *Onze missie en visie*. Politie. <https://www.politie.be/aigpol/nl/over-ons/leiding-missie-en-visie/onze-missie-en-visie>
- HEUSKIN, J. M., BOURDOUX, G., BRÜLS, A., & CUVELIER, C. (2008). *Douze ans d'observation des Amigos*. Cahiers du Comité Permanent P. Politea.
- FEDERALE POLITIE (2019). *Jaarverslag 2018*. <http://rapportannuel.policefederale.be/index-nl>
- FEDERALE POLITIE (2020). *Geïntegreerde politie. Voorstelling*. Politie. <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/voorstelling>
- MYRIA (2018). *Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België*. MyriaDoc8. <https://www.myria.be/nl/publicaties/>
- COUNCIL OF EUROPE (2004). *The CPT standards*. Council of Europe.
- COUNCIL OF EUROPE (2016a). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 24 septembre au 4 octobre 2013*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>
- COUNCIL OF EUROPE (2016b). *Réponse du Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 24 septembre au 4 octobre 2013*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>
- COUNCIL OF EUROPE (2017). *Déclaration publique relative à la Belgique*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>
- COUNCIL OF EUROPE (2018a). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 27 mars au 6 avril 2017*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>
- COUNCIL OF EUROPE (2018b). *Réponse du Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 27 mars au 6 avril 2017*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>

- COUNCIL OF EUROPE (2019). *28th General report of the CPT*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>
- COUNCIL OF EUROPE (2020a). *Het CPT in het kort*. http://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt_NL
- COUNCIL OF EUROPE (2020b). *The CPT and Belgium*. <https://www.coe.int/en/web/cpt/belgium>
- OHCHR (2014). *Comité contre la torture. Observations finales concernant le troisième rapport périodique de la Belgique*. <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandle>
- OHCHR (2020). *Committee against torture*. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/CATIntro.aspx>
- UNODC (2010). *Handbook on police accountability, oversight and integrity*. <https://www.unodc.org/unodc/en/justice-and-prison-reform/tools>
- VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (Comité P) (2019a). *Activiteitenverslag 2018*. Comité P. <https://comitep.be/jaarverslagen>
- VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (Comité P) (2019b). *De kennisgeving van rechten in het kader van vrijheidsberovingen in opsluitingsplaatsen van de politie en de toepassing van het recht op medische bijstand en het recht op een maaltijd in dat kader. Toezichtsonderzoek*. Comité P. <https://comitep.be/toezichtsonderzoeken>
- VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (Comité P) (2019c). *Onze opdrachten*. Comité P. <https://comitep.be/opdrachten>